

Received/Geliş: 11.09.2016///Accepted/Kabul: 24.04..2017

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN MADDE BAĞIMLILIĞI HAKKINDAKİ BİLGİ DÜZEYLERİ¹

Doç.Dr. Esra ÖZAY KÖSE

Atatürk Üniversitesi, K.K.Eğitim Fakültesi, OFMAE bölümü, Biyoloji A.B.D.,
esraozay@atauni.edu.tr

Yrd.Doç.Dr. Şeyda GÜL

Atatürk Üniversitesi, K.K.Eğitim Fakültesi, OFMAE bölümü, Biyoloji A.B.D.,
seydagul@atauni.edu.tr

Dr. Bülent KESKİN

Ertuğrul Gazi Anadolu Lisesi, kesbul@yahoo.com

ÖZ

Madde kullanımı ve bağımlılığı sorunu özellikle lise öğrencileri arasında yaygınlaşmakta olup son yıllarda Türkiye'nin de gündemine yerleşmiştir. Madde bağımlılığı ile ilgili öğrencilerin bilgilerini tespit etmek için okullar en uygun yerlerden biri olarak seçilebilir. Biyoloji eğitimi ise vücudumuzu tanıyıp sağlıklı yaşamının ve sağlığı bozan bağımlılık yapıcı maddelerin eğitiminin önemli bir parçasını oluşturur. Bu nedenle, özellikle ergenler arasında kullanımı yaygınlaşan bu tür maddelerin zararları, bunlardan korunma yolları ve alınacak tedbirler konusunda bilgilerinin artırılmasında liselerde verilen biyoloji dersleri önem teşkil etmektedir. Buradan hareketle bu çalışmanın temel amacı; ortaöğretim 9-12. sınıflarda öğrenim gören ve biyoloji dersi alan öğrencilerin madde bağımlılığı konusundaki bilgi düzeylerini ortaya koymaktır. Nicel araştırma desenlerinden betimsel yönteminin kullanıldığı bu çalışma, 2015-2016 eğitim-öğretim yılı güz ve bahar yarıyılında yürütülmüştür. Çalışmanın örneklemini Erzurum ilindeki rastgele belirlenmiş bir ortaöğretim kurumunda 9., 10., 11. ve 12. sınıflara devam etmekte olan 120 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen "Madde Bağımlılığı Bilgi Testi (MBBT)" kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre öğrencilerin bilgi düzeylerinin düşük olduğu görülmüş ve bilgi düzeylerinin artırılması için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Madde bağımlılığı, bilgi düzeyi, ortaöğretim öğrencileri

KNOWLEDGE LEVEL ABOUT SUBSTANCE ADDICTION OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS

ABSTRACT

Drug abuse and addiction problems have especially been widespread among high school students and have located on Turkey's agenda in recent years. The schools can be selected as one of the most convenient locations in order to determine the students' knowledge about substance addiction. In addition, biology education is an important part of education for recognizing our bodies and healthy living, and also addictive substances that disrupt the health. Therefore, biology education given in high schools is important to increase the knowledge level about loss of these substances which are used widespread among young people, the ways of prevention from them and measures to be taken. With this perspective, the main aim of this study is to determine the knowledge levels of the 9-12th grade students attending biology courses about substance addiction. Descriptive method, which is among non-experimental designs of quantitative approach, was used to guide the process. The study was conducted in 2015-2016 semester. The sample consisted of totally 120 9th, 10th, 11th and 12th grade students who were randomly selected. The data were collected through "Substance Addiction Knowledge Test (SAKT)". According to the findings obtained, it was founded that the student had low knowledge level and some recommendations were suggested.

Key words: Substance addiction, knowledge level, secondary school students

¹ Bu çalışma 25. Ulusal Eğitim Bilimleri kongresinde sunulmuş olup sadece özet metin yayınlanmıştır.

1.GİRİŞ

Bireyin fiziksel, biyolojik ve ruhsal işlevleri üzerinde sorun yaratarak, bireyin dengesini ve düzenini bozan davranışlar bütünü şeklinde tanımlanan bağımlılık, madde bağımlılığı ve bir davranışa olan bağımlılık olarak iki temel düzeyde ele alınabilmektedir (Köknel, 1998; Karaman ve Kurtoğlu, 2009). Bununla beraber, özellikle madde bağımlılığı sorunu, son yıllarda gerek dünyada gerekse Türkiye’de gündemde yerini almıştır.

"Madde" kötüye kullanım ve bağımlılığa yol açabilecek, değişik yollarla alınabilen duygudurum, algılama, biliş ve diğer beyin işlevlerinde bir değişiklik yaratan her türlü kimyasal madde olarak tanımlanabilir. Bunlar esrar, eroin, kokain gibi reçete ile verilemeyen, yasadışı maddeler olabileceği gibi, amfetaminler, benzodiazepinler, diğer sedatif, hipnotik ilaçlar gibi yasal düzenlemeler çerçevesinde reçete ile verilebilen ilaçlar ya da yasal denetimlere tabi olmayan veya satışlarında kısmi yasal düzenlemeler olan uçucular, tütün (nikotin), kahve (kafein) ve alkol (ethanol) gibi maddelerdir (Ceyhun, Oğuztürk ve Ceyhun, 2001).

Günümüzde, eğlence kültürü ile birlikte yaygınlaşan madde kullanımı, özellikle batı toplumlarında kendine daha geniş alanlar bulabilmektedir. Dünya toplumlarının birbirleriyle bütünleşmesi sonucu, Türkiye’de de ciddi sorunlar yaratmaya başlamıştır. Ayrıca, Türkiye’nin bağımlılık yapan maddelerin trafiğinde dünyada stratejik bir noktada bulunması, tehlikeyi daha da artırmaktadır (Altıntaş ve diğer, 2004; Yüncü ve diğer, 2006). Günümüzde kötüye kullanılan söz konusu yasa dışı bu maddelerin en yaygın olanı esrardır. Bununla beraber, son yıllarda özellikle uyuşturucu madde ticaretinde artan çeşitlilik, daha önce bilinen ve yaygın kullanılan esrar gibi narkotik maddelerin yerine psikoaktif etkili yeni maddelerin piyasaya sürülmesine neden olmuştur. Sentetik kannabinoidler (SK/ Bonzai) bu yeni maddeler içerisinde önemli bir yere sahiptir (Artuç, Doğan ve Demirci, 2014). Bu tür uyuşturucu maddeler, canlı organizmanın yapısını etkileyerek, insanda fiziksel ve psikolojik bağımlılık yaparak, bireyin ruhsal, bedensel ve zihinsel fonksiyonlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu maddelerin temel özellikleri, uyuşturucu olması, bağımlılık yapması ve kullananların giderek dozunu artırmak zorunda kalmasıdır (Doğan, 2002).

Özellikle ergenler, çağlarının kendine özgü toplumsal, biyolojik ve psikolojik özellikleri nedeniyle tüm dünyada risk grubu olarak ele alınmaktadır. İnsan yaşamının en dışa açık, fırtınalı ve önemli evresi olan ergenlik dönemi, yapısı itibariyle genç için pek çok zararlı etkiye de açıktır. Madde bağımlılığı, ülkemizde son yıllarda özellikle lise öğrencileri arasında yaygınlaşmakta olup (Meclis Araştırma Komisyonu, 2008), okul kapılarında bekleyen madde satıcılarının, gençleri tuzaklarına düşürebilmek için her yola başvurdukları bilinmektedir. Merak, arkadaş baskısı, kendini kanıtlamak, olgunlaştıracağını düşünmek, kendine güvensizlik, yalnızlık, sıkıntı duygularıyla başa çıkamama ve başa çıkma yöntemlerini bilmeme, başarı, performans, enerjiyi artırma, kilo verme ve yaratıcılığı artırma isteği gibi sebepler gençleri madde bağımlılığı gibi tehlikelerin kucağına atabilmektedir (Altıntaş ve diğer., 2004; Ögel ve Tamar, 1997). Böylece madde kullanmaya alışan kişi, madde bulabilmek için çeşitli suçlara yönelmekte ve yuvarlandığı bataklığa okul arkadaşlarını da sürüklemektedir (Gümüş, Kurt, Günay-Ermurat ve Fayetorbay, 2011) .

Bu durumun birçok sebebi olmakla birlikte en önemli sebepler arasında özellikle ergenlik çağındaki öğrencilere yönelik eğitim fırsatlarının ülkemizde hem okul altyapısı hem de eğitici potansiyeli olarak yetersiz olması, ailelerin ve toplumun eğitimsizliğine bağlı olarak ortaya çıkan sosyoekonomik yapı ve benzer birçok sebep sayılabilir. Yanı sıra, özellikle liselerde

öğrenim gören gençlere verilen eğitim konusunda, öğretmenlerin ciddi bir bilgi ve deneyim eksikliğinin yanında materyal eksikliğinin de olduğu bir gerçektir. Bu yüzden ülkemizde madde bağımlılığı konusunda öğrencilerin eğitime yönelik eksiklikler görülebilmektedir.

Diğer taraftan öğrencilerin madde bağımlılığına yönelik yapılan araştırmalar incelendiğinde özellikle Türkiye’de bu konuda bazı çalışmaların mevcut olduğu görülmektedir. Fakat bu çalışmaların önemli bir kısmının, öğrencilerin madde kullanımına yönelik genel eğilimlerinin veya tutumlarının saptanması ve mevcut durumunun ortaya konulması şeklinde yapılmış betimsel nitelikte olduğu görülmektedir (Çoban, 2014; Kaya, Kaya, Zeytin ve Tokkan, 2014; Ögel ve diğer., 2003; Özmen ve Kubanç, 2013; Yüksel, Dereboy ve Çifter, 1994; Yüncü ve diğer., 2006). Ancak madde kullanımına yönelik bilgi düzeylerini ölçen çalışmalar yeterli düzeyde olmayıp ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerinin madde bağımlılığı konusundaki bilgi, tutum ve davranışlarını birlikte ölçen Karadağ, (1981), Sadıç (2001) ile Gümüş ve diğer. (2011) tarafından yapılan benzer çalışmalara rastlanmaktadır. Yapılan bu çalışmalar özellikle ortaöğretim öğrencilerin bilgi düzeylerinin oldukça düşük seviyede olduğunu ortaya koymaktadır.

Ortaöğretim öğrencilerinin öğrenimleri sırasında aldıkları biyoloji dersleri, kullanılan maddelerin insan vücuduna yapmış olduğu olumsuz etkilerin öğrencilere kavratılması ve uyuşturucu maddeler konusunda bilgilendirilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle bu derslerde verilen bilgilerin öğrencilerin madde kullanımı konusundaki bilgi düzeylerini etkileyebileceğinden hareketle bu çalışma biyoloji dersi alan ortaöğretim öğrencileri üzerinde yapılmıştır.

Amaç: Bu çalışmanın temel amacı; ortaöğretim 9-12. sınıflarda öğrenim gören ve biyoloji dersi alan öğrencilerin madde bağımlılığı konusundaki bilgi düzeylerini ortaya koymaktır.

2.YÖNTEM

Araştırma Deseni ve Örneklem

Bu çalışmada, deneysel olmayan nicel araştırma desenlerinden betimsel araştırma yöntemi esas alınmıştır. Betimsel araştırmalar, araştırmaya katılan bireylerin tutum, kazanım ve davranışlarını ortaya çıkararak mevcut durumu tanımlamak için kullanılır (Burke ve Christensen, 2004).

2015-2016 eğitim-öğretim yılı güz ve bahar yarıyılında yürütülen bu çalışmanın örneklemi Erzurum ilindeki rastgele belirlenmiş bir ortaöğretim kurumunda öğrenim gören 120 öğrenci oluşturmaktadır. Söz konusu öğrenciler 9., 10., 11. ve 12. sınıflara devam etmekte olup öğrencilerin yaşları 15-18 arasındadır.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Çalışmada veri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından “Madde Bağımlılığı Bilgi Testi (MBBT)” geliştirilmiştir. Testin geliştirilmesi sürecinde geçerlik ve güvenilirliğin belirlenmesi için bir pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama 2015-2016 eğitim-öğretim yılı güz yarıyılında Erzurum ilindeki rastgele belirlenmiş bir ortaöğretim kurumunda öğrenim gören 131’i kız 99’u erkek toplam 230 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Ortaöğretim öğrencilerinin madde bağımlılığı konusundaki bilgilerini belirlemek amacıyla geliştirilen teste ait madde havuzunun oluşturulmasında araştırmacılar tarafından geniş çaplı bir alan yazın taraması yapılarak benzer nitelikteki çalışmalar incelenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda 40 (24 doğru, 16 yanlış) madde içeren bir madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzunda yer alan sorular madde bağımlılığı, madde kullanımı ve maddenin insan vücuduna etkilerini içermektedir. Madde havuzu oluşturulduktan sonra söz konusu maddeler doğru, bilmiyorum,

yanlış türünde derecelendirilen taslak halindeki test, konu alanı ve alan eğitim uzmanlarından iki öğretim üyesi tarafından incelenmiştir. Herhangi bir değişiklik yapılmadan örneklem gurubuna uygulanmıştır. Daha sonra elde edilen verilere madde analizi yapılmıştır. Yapılan madde analizinde 10 madde testten çıkarılmıştır. Buna göre kalan 30 maddeden oluşan MBBT'nin ortalama madde gücü 0.59 civarındadır. Bu ise testin ortalama güçlükte bir test olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra testin ortalama ayırt ediciliği ise yaklaşık olarak 0.53 civarındadır. Madde analizi yapıldıktan sonra MBBT'ne güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Analizler sonucunda MBBT'nin KR-20 güvenilirlik katsayısı 0.878 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler testin oldukça güvenilir, ayırt ediciliğinin oldukça iyi olduğunu ve maddelerin bu haliyle kullanılabileceğini göstermektedir.

Verilerin analizi sürecinde frekans ve % değerlerini içeren betimsel istatistiksel yollar ve tablolara baş vurulmuştur.

3.BULGULAR

Çalışmada elde edilen bulgular Tablo 1'de özetlenmektedir.

Tablo 1. Öğrencilerin MBBT'ne ait betimsel istatistikler

BİLGİ TESTİ MADDELERİ		Doğru bilenler		Bilmiyorum'u işaretleyenler		Yanlış bilenler	
		f	%	f	%	f	%
1	Uyuşturucu maddelerin gelişmekte olan beyne verdiği zarar kısa süreli olup, kalıcı değildir.	36	%30	54	%45	30	%75
2	Kişi uyuşturucu madde kullanmaya devam ettikçe beyin fonksiyonları hızlanır ve konsantrasyon becerileri artar.	87	%72,5	26	%21,7	7	%5,8
3	Uyuşturucu maddeler, beyin böbreklere suyu emmesini sağlayan hormonu üretmesini engeller.	44	%36,7	73	%60,8	3	%2,5
4	Uyuşturucu maddeler, kullanıcıyı susuz bırakır.	37	%30,8	75	%62,5	8	%6,7
5	Uyuşturucu maddeler baş ve vücut ağrılarınin sebebidir.	79	%65,8	33	%27,5	8	%6,7
6	Uyuşturucu maddeler beyinciği etkileyerek vücut dengesinin bozulmasına sebep olur.	90	%75	26	%21,7	4	%3,3
7	Uyuşturucu maddeler temporal lobu etkileyerek geçici süre hafıza kaybına sebep olur.	45	%37,5	69	%57,5	6	%5
8	Uyuşturucu maddeler beyin kısa süreli bellekten uzun süreli belleğe bilgi aktarımını hızlandırır.	56	%46,7	56	%46,7	8	%6,7
9	Uyuşturucu maddelerin ara sıra kullanılmasının vücuda zararı olmaz.	97	%80,8	18	%15	5	%4,2
10	Sadece iradesi zayıf insanlar madde bağımlısı olur, iradesi güçlü olanlar bağımlı olmaz.	68	%56,7	31	%25,8	21	%17,5
11	Bonzai maddesi bonzai denilen ağaçtan üretilir.	79	%65,8	38	%31,7	3	%2,5
12	Uyuşturucu maddeler vücudun savunma mekanizmasını yok edip bağışıklık sistemini zayıflatır.	72	%60	42	%35	5	%4,2
13	Uyuşturucu maddeler AIDS, frengi, verem, hepatit B, hepatit C, kanser, kangren gibi birçok tehlikeli hastalığa kapılma riskini artırır.	91	%75,8	21	%17,5	8	%6,7

14	Eroin, Kokain, Tiner, Esrar, Bali, Ecstasy gibi maddeler uyuşturucu maddelerdir.	60	%50	44	%36,7	16	%13,3
15	Kahve, Kola, Nargile, Çay, Çikolata gibi maddeler uyuşturucu maddelerdir.	85	%70,8	24	%20	11	%9,2
16	Bali gibi yapıstırıcıların kullanılması sağlık açısından zararlıdır.	90	%75	25	%20,8	5	%4,2
17	Esrar doğal olduğu için zararlı değildir.	60	%50	52	%43,3	8	%6,7
18	Bütün uyuşturucu maddelerin en büyük zararı ve tahribati beyin ve merkezi sinir sistemi üzerinedir.	53	%44,2	65	%54,2	2	%1,7
19	Uyuşturucu maddeler sindirim sisteminde, bulantı, kusma, karın ağrıları, kabızlık, ishal, mide ve bağırsak spazmları, kanama ve yaraları, gastrit, ülser vs. yapar.	45	%37,5	72	%60	3	%2,5
20	Uyuşturucu maddeler karaciğerde yetersizlik, yağlanma ve siroza sebep olur.	59	%49,2	60	%50	1	%0,8
21	Uyuşturucu maddeler böbreklerde büyük tahribat, kan ve idrar çoğalması ve ağır böbrek hastalıklarına sebep olur.	52	%43,3	66	%55	2	%1,7
22	Uyuşturucu maddeler gözlerde şaşılık, gece körlüğü, göz adale felcine sebep olur.	80	%66,7	36	%30	4	%3,3
23	Uyuşturucu maddeler solunum sisteminde nefes darlığı, öksürtük, boğulma hissi, kalp sıkışmaları ve ölümlere sebep olur.	62	%51,7	55	%45,8	3	%2,5
24	Uyuşturucumaddeler kansızlık, kan zehirlenmeleri, kan hücrelerinde şekil ve miktar değişiklikleri ve pıhtılaşmaya sebep olur.	67	%55,8	47	%39,2	6	%5
25	Beynin içinde uyuşturucu maddelerden etkilenen zevk alma merkezi bağımlılık oluşmasını sağlar.	91	%75,8	24	%20	5	%4,2
26	Bonzai uyuşturucu bir maddedir.	102	%85	12	%10	6	%5
27	Uyuşturucu bağımlılarında görülen ilk rahatsızlıklar zihinsel aktivite bozukluğu, erken bunama, şuur kaybı, uykusuzluk, felçler, sayıklama, halüsinasyon, zekâ ve hafıza kayıplarıdır.	76	%63,3	40	%33,3	4	%3,3
28	Uyuşturucu maddeler uzun süreli kullanıldığında, kişilik bozukluğu, şizofreni ve depresyona benzer davranışlar görülür	95	%79,2	23	%19,2	2	%1,7
29	Yüksek dozlarda uyuşturucu madde alındığı zaman bilinç kaybı, koma, ölüm gibi durumlar ortaya çıkabilir.	71	%59,2	47	%39,2	2	%1,7
30	Uyuşturucu madde kullanan kişi kan, saç ve idrar tetkikleri ile anlaşılabilir	78	%65	39	%32,5	3	%2,5

Tablo 1 incelendiğinde maddelere verilen cevapların doğru oranları çeşitlilik göstermektedir. Öğrencilerin %70 ve üzerinde doğru cevap verdikleri maddelere bakıldığı zaman bu maddelerin sadece 8 adet olduğu ve bunların büyük bir kısmının uyuşturucu maddelerin herkes tarafından bilinebilecek genel özellikler ile ilgili olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun yanında öğrencilerin yarısından fazlasının biyoloji dersinde öğretilen uyuşturucu maddelerin insan vücudu ve organ sistemlerine zararlı etkileri ile ilgili olan 7 madde için bilmiyorum seçeneğini işaretledikleri görülmekle birlikte yanlış cevap verenlerin oranı ise oldukça azdır. Bu durum madde kullanımının özellikle biyolojik sistemler üzerindeki etkileri konusunda öğrencilerin bilgi düzeylerinin oldukça düşük olduğunu göstermektedir.

4.TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma biyoloji dersini alan ortaöğretim öğrencilerinin madde bağımlılığı konusundaki bilgi düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yürütülmüştür.

Yapılan çalışmanın sonucuna göre maddelere verilen cevapların doğru oranları çeşitlilik göstermekle beraber öğrencilerin %70 ve üzerinde doğru cevap verdikleri 9 maddeye bakıldığı zaman “uyuşturucu maddelerin ara sıra kullanımının da zararlı olabileceği”(9. madde), “AIDS den kansere kadar çeşitli hastalıklara sebep olabileceği” (13. madde), “hangimaddelerin uyuşturucu madde olabileceği”(15.,16. ve 26. maddeler), “bu maddelerin kullanımının oluşturacağı genel zararlar” (2.,6., 25. ve 28. maddeler) ile ilgili herkesin bilebileceği tipte sorulardır. Bunlar günlük yaşamda sıklıkla rastlanılan bilgilerdir. Bilgi düzeyi arttıkça kişiler uyuşturucu/uyarıcı madde bağımlılığının, kullanımının yaşamlarında yarattığı olumsuz sonuçlar arasında bağlantı kurabilmekte ve değişim yönünde harekete geçebilmektedir (BATEM,2016).

Çalışmada elde edilen bir diğer bulguda öğrencilerin yarısından fazlasının uyuşturucu maddelerin insan vücudu ve organ sistemlerine zararları ile ilgili olan 7 madde için bilmiyorum seçeneğini işaretledikleri ortaya çıkmıştır. Söz konusu maddeler şu şekildedir: uyuşturucu maddelerin böbreklere etkisi (madde3, 4 ve 21), beynin yapı ve fonksiyonlarına etkisi (madde7 ve 18), sindirim sistemine etkisi (madde19), karaciğer üzerine etkisi (madde 20). Bu maddeler biyoloji dersinde ele alınan biyolojik sistemler ve bu sistemlerin sağlığı konularıyla ilişkili olmakla birlikte, lise müfredatında bu konularla uyuşturucu maddeler arasındaki ilişkiye değinilmediğinden öğrenciler tarafından çoğunlukla bilmiyorum yanıtı verilmiş olabilir. Sistemlerin ele alındığı 12. sınıf MEB biyoloji ders kitapları incelendiğinde sinir sistemi, dolaşım sistemi ve üreme sistemi bölümlerinde uyuşturucu madde ile ilgili birer tane araştırma sorusu ve sinir sistemi konusunda ise bir “Alkol, Sigara ve Uyuşturucu Maddelerin Sinir Sistemine Etkileri” başlıklı genel bilgi veren bir okuma parçası yer almaktadır. Altıntaş ve ark. (2004) yapmış oldukları çalışmalarında öğrencilerin madde bağımlılığı konusundaki bilgilerinin yetersiz olduğu ve bu bilgilerin çok azının okullardan öğrenildiği görülmüştür.

Ayrıca, Tablo.1 incelendiğinde öğrencilerin çoğu bilmiyorum yanıtını işaretledikleri için yanlış cevap verilme oranı da çok düşük çıkmıştır. Bilmedikleri bir konuda yanlış cevap oranının düşük çıkması zaten beklenen bir durumdur. Sadıç, (2001)’in lise öğrencileri üzerine yapmış olduğu çalışmanın sonuçları da uyuşturucu madde ile ilgili bilgi sorularına yanlış cevap veren ve boş bırakanların fazla olduğunu ve konu hakkında bilgi sahibi olmadıklarını göstermektedir.

Sosyal paylaşım sitelerinde, internetde, basılı ve görsel medyada sıklıkla haberi yapılan uyuşturucu maddelerin özellikle bonzai kullanımı sonucunda oluşan durumların öğrenciler tarafından gözlenmesinden ve izlenmesinden dolayı bu konularla ilgili maddelerde bilgi düzeyleri yüksek çıkmıştır. Bu maddeler; “uyuşturucu madde kullanımının teşhis yöntemleri” (madde30),” yüksek dozda uyuşturucu alım sonucu meydana gelen ölüm ve zehirlenmeler” (madde 23, 24 ve 29), “ uyuşturucu madde kullanımı sonrası bireyde dışardan gözlenen fiziksel değişimler” (madde 5, 22 ve 27) şeklinde sıralanabilir. Bu maddeler hakkında öğrencilerin bilgi sahibi olmalarında özellikle son dönemde Türkiye’de ünlüler ile ilgili çıkan uyuşturucu haberlerinin etkili olabileceği düşünülmektedir. Altıntaş ve ark. (2004) yapmış oldukları çalışmalarında madde bağımlılığı ile ilgili kavramları medyadan duyduklarını ortaya çıkarmıştır.

Öneriler

Elde edilen bulgular ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

1. Biyoloji derslerinde sistemlerin sağlığı konularında uyuşturucu maddelerin sistem ve organlara etkisine değinilmelidir.
2. Öğrenciler için okullarda öğrencilerin net anlayabilecekleri, kapsamlı, eğitici dersler ve seminerler düzenlenmelidir.
3. Okul rehberlik birimlerinin öğrencilerin madde bağımlılığı konusundaki bilgi düzeylerini artıracak aktiviteler önerilebilir.
4. Medya kuruluşlarında yapılan yayınların özendirici, merak uyandırıcı, gençler üzerinde olumsuz etki bırakıcı olmaktan uzak uzmanlar tarafından hazırlanmış, eğitici ve öğretici programlar ve yayınlara yer verilmesi önerilebilir.

5.KAYNAKLAR

- Altıntaş, H., Temel, F., Benli, E., Çınar, G., Gelirer, Ö., Gün, F. A., ... & Kundakçı, N. (2004). Tıp fakültesi birinci sınıf öğrencilerinin madde bağımlılığı ile ilgili bilgi, görüş ve tutumları. *Journal of Dependence*, 5, 107-114.
- Artuç, S., Doğan, K. H., & Demirci, Ş. (2014). New trend in narcotic drugs synthetic cannabinoids. *The Bulletin of Legal Medicine*, 19(3), 198-205.
- BATEM, (2016). <http://www.batem.info.tr/>
- Burke, J., & Christensen, L. (2004). *Educational research: Quantitative, qualitative and mixed approaches (2nd Edt.)*. London: Pearson.
- Ceyhun, B., Oğuztürk, Ö., & Ceyhun, A. G. (2001). Madde kullanma eğilimi ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. *Klinik Psikiyatri*, 4, 87-93.
- Çoban, M. (2014). The rise of synthetic marijuana in Turkey: The bonzai phenomenon of the 2010s. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 1(1), 41-62.
- Doğan, C. (2002). Üniversite gençliğinin alkol ve uyuşturucuya ilişkin tutumları. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6, 55-67.
- Gümüş, İ., Kurt, M., Günay-Ermurat, D., & Fayetorbay, E. (2011). Lise öğrencilerinin madde bağımlılığı konusunda bilgi, tutum ve davranış düzeylerinin belirlenmesi (Erzurum örneği). *Ekev Akademi Dergisi*, 15(48), 321-334.
- Karadağ, E. (1981). Ortaöğretim okullarındaki öğrencilerin madde bağımlılığı konusun da bilgi, tutum, davranış düzeyinin değerlendirilmesi *Yeditepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, <http://www.alopsikolog.net/pdf/p01.pdf> (24.02.2016).
- Karaman, M. K., & Kurtoğlu, M. (2009). Öğretmen adaylarının internet bağımlılığı hakkındaki görüşleri. *XI. Akademik Bilişim Konferansı*, 641-650.
- Kaya, Ş., Kaya, F. B., Zeytin, A. T., & Tokkan, İ. (2014). Nedeni bilinmeyen bilinç durum değişikliği: Başrolde bonsai (JWH-018)!. *Causapedia Hakemli Olgu Dergisi*, 3(960), 1-3.
- Köknel, Ö.(1998). *Bağımlılık: Alkol ve Madde Bağımlılığı*. İstanbul. Altın Kitaplar. İstanbul. Altın Kitaplar.

- Meclis Araştırma Komisyonu Raporu (2008). *Uyuşturucu başta olmak üzere madde bağımlılığı ve kaçakçılığı sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan komisyon*. Ankara: TBMM Yayınları.
- Ögel K, & Tamar, D. (1997). *Uyuşturucu madde ve bağımlılık eğitim paketi eğitici kılavuzu*. İstanbul: Özel Okullar Derneği, AMATEM.
- Ögel, K., Çorapçıoğlu, A., Tot, Ş., Doğan, O., Sır, A., Bilici, M., ... & Tamar, M. (2003). Türkiye’de ortaöğretim gençliği arasında ecstasy kullanımı. *Bağımlılık Dergisi*, 4(2), 67-71.
- Özmen, F., & Kubanç, Y. (2013). Liselerde madde bağımlılığı–mevcut durum ve önerilere ilişkin okul müdürleri ve öğretmenlerin bakış açıları. *Electronic Turkish Studies*, 8(3), 357-382.
- Sadıç, A. (2001). *Köy hizmetleri anadolu lisesi’nde madde bağımlılığı konusunda bilgi, tutum ve davranış düzeyinin ölçülmesi*, (Bitirme Tezi). Marmara Üniversitesi Sağlık Eğitim Fakültesi, İstanbul.
- Yüksel, N., Dereboy, Ç., & Çifter, İ. (1994). Üniversite öğrencileri arasında madde kullanımı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 5, 283-286.
- Yüncü, Z., Aydın, C., Coşkunol, H., Altıntoprak, E., & Bayram, A. T. (2006). Çocuk ve ergenlere yönelik bir bağımlılık merkezine iki yıl süresince başvuran olguların sosyodemografik değerlendirilmesi. *Journal of Dependence*, 7, 31-37.